

INTERVIEW

NEDERLAND SCOORT NOG ONVOLDENDE OP INNOVATIE

DE CONCURRENTIE- KRACHT VAN NEDERLAND

HENK VOLBERDA (HOOGLEERAAR
STRATEGISCH MANAGEMENT):
'ICT IS EEN BELANGRIJKE
DRIVER IN EEN KENNIS-
ECONOMIE: HET FACILITEERT
PRODUCTIVITEITSVERHOGING'

Nederland wil een kenniseconomie zijn, maar scoort op het gebied van innovatie nog onvoldoende. Dat vindt Henk Volberda, hoogleraar Strategisch management en ondernemingsbeleid aan de Rotterdam School of Management van de Erasmus Universiteit. Als directeur van INSCOPE, Research for Innovation, is hij verantwoordelijk voor het verzamelen van de Nederlandse gegevens voor de Global Competitiveness Index van het World Economic Forum.

Wat verstaat u onder een kenniseconomie?

'Een land met een kenniseconomie concurreert op basis van kennis en innovatie. Zo'n land moet het dus hebben van kennis, toegevoegde waarde, en een goede kenniscirculatie tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid. Een ander kenmerk van een kenniseconomie is dat er flink wordt geïnvesteerd in R&D, kenniswerkers en human capital. Nederland is groot geworden als klassieke industriële economie. Die tijd is voorbij; opkomende economieën kunnen veel efficiënter en goedkoper produceren en hebben ons de afgelopen decennia op dit punt ingehaald. De enige manier waarop wij ons kunnen onderscheiden van lagelonenlanden is door het bieden van toegevoegde waarde. Het is essentieel dat Nederland de omslag maakt naar een kenniseconomie. Als dat niet gebeurt, merken we dat in onze productiviteit en uiteindelijk in onze welvaart.'

Hoe staat Nederland ervoor, ten opzichte van andere landen? Hoe groot is onze concurrentiekracht?

'Het World Economic Forum (WEF) meet jaarlijks de concurrentiekracht van 142 landen. Nederland staat in de Global Competitiveness Index 2011 op de 7e plaats. Dat is een lichte verbetering ten opzichte van 2010. Het WEF vergelijkt de landen op drie belangrijke pijlers. Allereerst op basiscriteria zoals betrouwbaarheid van de overheid en investeringen in infrastructuur en de kwaliteit van het onderwijs. Vervolgens op efficiency van markten, zoals de financiële en de arbeidsmarkt, en technologische geavanceerdheid. De derde pijler van de concurrentiekrachtindex is innovatie. Nederland is heel sterk in de eerste twee pijlers, maar minder sterk in de derde. Op het gebied van innovatie staan we op nummer 12. Koplopers als Zwitserland, Finland en Zweden scoren veel hoger. We zijn dus bepaald nog geen kenniseconomie.'

Welke rol speelt ICT in concurrentiekracht en innovatie?

'ICT is een belangrijke *driver* in een kenniseconomie: het faciliteert productiviteitsverhoging. Op dat gebied is er in Nederland sprake van een paradox. We scoren hier hoog op het gebied van technologische geavanceerdheid, maar het leidt te weinig tot productiviteitsverbetering. Daardoor is Nederland dit jaar uit de top-10 ranking van het Global Information Technology Report van WEF gezakt, naar de 11e plaats. Het probleem voor Nederland is niet zozeer het *ontwikkelen* van technologieën, maar ligt juist in het benutten ervan. Opkomende economieën weten daarentegen steeds beter om te gaan met de mogelijkheden van ICT. Daardoor verdwijnt hoogwaardige kennisintensieve dienstverlening uit ons land. Het Erasmus MC bijvoorbeeld besteedt de screening van medische beelden uit aan artsen in India. Ook R&D- en engineeringactiviteiten zijn steeds minder locatiegebonden. Dat is een risico.'

'Nederland heeft enorm veel kennis in huis, maar we weten het niet te benutten'

Hoe kunnen we onze concurrentiekracht verbeteren?

'We weten uit onderzoek dat investeren in onderzoek en onderwijs het hoogste rendement biedt. Maar geld alleen is niet voldoende. De paradox die we net bij ICT zagen, is namelijk ook van toepassing op innovatie. Gemeten naar het aantal publicaties en patenten staan we in de top-3 van de wereld, maar we zijn ronduit slecht in het aanwenden van die kennis voor het ontwikkelen van

nieuwe producten en diensten. De doorstroming van kennis naar kunde naar kassa is onvoldoende. Een kwart van het innovatiesucces wordt bepaald door investeringen in R&D en technologie, terwijl driekwart van het innovatiesucces wordt bepaald door de manier van organiseren, managen en inrichten van de arbeid. Ik noem dat laatste sociale innovatie.

Investeringen in R&D renderen dus veel meer wanneer tegelijkertijd aandacht wordt besteed aan een passende leiderschapsstijl, adequate organisatievormen en talentmanagement. Om in de top-5 van de Global Competitiveness Index te komen, wat ons Kabinet wil, zullen we veel meer moeten investeren in deze niet-technologische hefboomen van innovatie.'

Wat vindt u van de plannen van het Kabinet op dit gebied?

'Er zijn dit jaar veel plannen gepresenteerd: het topsectorenbeleid, de DigitaleAgenda.NL en de Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap. Minister Verhagen maakt echte keuzes en betreft ook bedrijven bij zijn plannen. Dat heeft zijn charme: zo worden de plannen meer vraaggestuurd. Ik zie ook dynamiek en actiegerichtheid in de topsectoren. Zelf neem ik als wetenschapper deel aan het topteam Hoofdkantoren, en ik zie van dichtbij dat er meer betrokkenheid en actie is dan voorheen in het Innovatieplatform. Maar ik heb daarbij wel kanttekeningen: ook in andere sectoren vindt innovatie plaats. Daarnaast mis ik aandacht voor de thema's die gemeenschappelijk zijn voor meerdere sectoren. Zoals ICT, wat een belangrijke rol speelt in bijvoorbeeld de topsectoren water, chemie en hightech. Ook het up-to-date houden en intensiveren van kennis, de human capital agenda, speelt in alle sectoren. Het zou goed zijn een sociale innovatie-agenda te ontwikkelen als dwarsdoorsnede van de topsectoren. We moeten ervoor waken dat iedere topsector zijn eigen wiel gaat uitvinden.'

In de overheidsplannen zijn extra investeringen voorzien in grootschalige onderzoeksfaciliteiten, waaronder de ICT-onderzoeksinfrastructuur. Gaat dit helpen?

'Een goede ICT-onderzoeksinfrastructuur is belangrijk voor de onderzoeksproductiviteit. Dat vraagt om coördinatie. Als breed platform is SURF daar uitermate geschikt voor. Maar ik wil hier graag een pleidooi houden om het niet bij een goede infrastructuur te laten. Kenniswerkers,

'De doorstroming van kennis naar kunde naar kassa moet beter'

en onderzoekers in het bijzonder, zijn gebaat bij optimale ondersteuning maar krijgen die vaak niet. Ze zitten in allerlei keurslijven, want ze geven ook onderwijs en zitten in besturen. Ze missen de vrijheid om hun kennis te etaleren en te gebruiken. Zo win je de Nobelprijs niet.' ▶ ■

Daphne Riksen

MEER INFORMATIE

'Innoveren 3.0: Slimmer managen, organiseren en werken' Henk Volberda en Menno Bosma (Mediawerf, 2011)

Global Competitiveness Index en Global Information Technology Report: www.weforum.org

IT Industry Competitiveness Index: <http://globalindex11.bsa.org>

DigitaleAgenda.NL: bit.ly/rUoLxC

Strategische Agenda Hoger Onderwijs: bit.ly/vWHET1